

и степной зоной Украины. Высокое сходство Украинского Расточья и Польского Расточья обусловлено сходством их климата, почвенного и растительного покрова.

Ключевые слова: микофлора, агарикоидные грибы, ведущие семейства, видовой состав, Украинское Расточье, Польское Расточье, Украинские Карпаты, Приднепровская низменность, Крым, степная зона Украины.

Bazyuk-Dubey I.V. Comparative analysis of microflora Ukrainian Roztochya with microflora Ukraine and Polish Roztochya

Comparison of species composition and taxonomic structure agaricoid fungi of Ukrainian Roztochya of Polish Roztochya, Ukrainian Carpathians, Dnieper Lowland, Crimea and the steppe zone of Ukraine. Closest matching to microflora Ukrainian Roztochya is microflora Polish Roztochya. The least such research is to us microflora Crimea steppe zone of Ukraine. The high similarity of Ukrainian Roztochya and Polish Roztochya due to similarity of climate, soil and vegetation.

Keywords: microflora, agaricoid fungi, leading families, species composition, Ukrainian Roztochya, Polish Roztochya, Ukrainian Carpathians, the Dnieper Lowland, Crimea, steppe zone of Ukraine.

2. ЕКОЛОГІЯ ДОВКІЛЛЯ

УДК 504:330

*Проф. М.В. Римар, д-р екон. наук; аспір. О.Н. Боровик –
ННІЕПДТ ім. Вячеслава Чорновола, НУ "Львівська політехніка"*

ЕКОЛОГІЧНЕ ПІДГРУНТЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИН

Розглянуто сучасну модель реалізації господарських відносин. Проаналізовано процес екологізації господарського середовища. Висвітлено зміст понять "екологічний менеджмент" та "екологічне управління". Розглянуто й обґрунтовано принципи концепції еколого-економічного управління та узагальнено їх основні характеристики.

Ключові слова: екологізація, господарська діяльність, екологічний менеджмент, еколого-економічне управління.

Постановка проблеми. Сучасні тенденції реалізації господарської діяльності в різних сферах і галузях національної економіки потребують впровадження новітніх підходів до управління виробничим процесом. Причому на першому плані є питання імплементації базових положень еколого-орієнтованої організації господарських відносин насамперед у виробничу сферу, суб'єкти підприємництва якої найбільше впливають на навколишнє природне середовище. Теперішні світогосподарські закономірності засвідчують актуальність екологічного чинника як забезпечувальної умови формування належного рівня конкурентоспроможності як підприємницьких структур зокрема, так і національного господарства загалом.

Екологізації господарського середовища в нашій країні перешкоджає спрямованість підприємницьких структур на нарощування власних виробничих потужностей шляхом застосування екстенсивних методів природокористування. Проблеми природозбереження у виробничій сфері національної економіки враховано фрагментарно у вигляді перманентних норм захисту атмосферного повітря, охорони водних басейнів і лісових масивів, часткової раціоналізації видобутку й використання корисних копалин тощо. Однак не спостерігаємо інтегрального підходу до комплексного вирішення широкого кола проблем природоохоронного спрямування, вихідною стадією якого є імплементація положень еколого-орієнтованого типу господарських відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання з екологізації господарських відносин вивчали багато вчених. Наприклад, механізми еколого-економічного управління було розглянуто у працях А. Сєдакова, В. Подлесна, проблеми з екологічного менеджменту – у працях Б. Пунько, Т. Галущкіна, О. Попова вивчала питання екологічної спрямованості господарських відносин. Проте вчені не до кінця сформували думку щодо екологічного підґрунтя організації господарських відносин, тому це питання потребує подальшого вивчення.

Постановка завдання. Основною метою дослідження є обґрунтування проблеми еколого-безпечного ведення господарської діяльності для забезпечення довготривалого економічного розвитку країни.

Виклад основного матеріалу. Сучасній моделі реалізації господарських відносин притаманна наявність факторів дестабілізації інтегральної системи "суспільство – природа". Ці фактори проявляються насамперед в ігноруванні підприємницькими структурами вимог щодо охорони навколишнього природного середовища та раціонального природокористування. Навіть більше, сьогодні спостерігаємо протилежну практику – виснаження природного середовища заради якнайповнішого забезпечення суспільних потреб без дотримання еколого-орієнтованих способів народногосподарської експлуатації природи. Тому на часі екологізація господарських процесів на базі сучасних наукових методик, які поєднували б організаційні, економічні й технологічні умови підприємницької діяльності [1, с. 140-142].

Серед принципів еколого-економічного управління потрібно виділити принцип замкненості енергетично-речових циклів виробництва та споживання, принцип екологізації науково-технічної діяльності та переходу до міждисциплінарної наукової культури, принцип переходу від "простой системи" до "складної" у межах управління господарським процесом, принцип оцінки та прогнозу екологічного ризику як вихідну стадію господарського циклу, принцип синтезу моралі та інтелекту [2, с. 40].

Кожен із принципів екологізації господарського середовища характеризується цілком конкретними причинно-наслідковими зв'язками, які опосередковують ті чи інші стадії виробничо-господарського процесу.

Аналіз екологізації господарського середовища засвідчує невідворотну актуальність процесів модернізації базових засад концепції еколого-економічного управління суб'єктами підприємництва. Ця концепція, як і вся сукупність процесів внутрішнього еколого-економічного регулювання підприємницької діяльності, є похідною від політики загальногосподарської екологізації. Зважаючи на це, доцільно подати певні науково-теоретичні дефініції окремих понять. Більшість науковців, досліджуючи питання з екологічної організації господарського середовища, зазвичай оперують такими категоріями, як "екологічне управління" та "екологічний менеджмент".

Деякі автори вживають термін "екологічний менеджмент" для визначення управління регіональною еколого-економічною системою, що створює певну плутанину. С. Харічков і Т. Галушкіна подають визначення поняття "екологічний менеджмент" як міждисциплінарної науки, яка опрацьовує оптимальні варіанти конкурентоспроможних управлінських рішень щодо природоохоронної діяльності на всіх рівнях управління економічними процесами. У подальших дослідженнях Т. Галушкіна підкреслює ринкову орієнтацію екологічного менеджменту підприємств, визначаючи його передове місце в системі екологічного підприємництва [2, с. 56].

Інші вчені, до речі, саме їхню наукову позицію поділяємо і ми, зазначають, що "екологічне управління" – це діяльність органів державної влади, пов'язана із процесами встановлення імперативних екологічних вимог щодо реалізації підприємницької діяльності суб'єктами господарювання у межах їхнього впливу на довкілля. По суті, "екологічне управління" можна вважати суміжним поняттям до поняття екологізації [3, с.152].

Однак "екологічний менеджмент" – це діяльність одиниць господарювання щодо вироблення такої підприємницької стратегії, яка повною мірою враховувала б у межах внутрішнього господарського процесу не лише економічні пріоритети, але й екологічну мету та завдання. Здебільшого саме поняття "екологічний менеджмент" ототожнюється із категорією "концепція еколого-економічного управління", яка базується на критеріях реалізації підприємництва.

У цьому контексті варто зауважити, що діяльність будь-якої одиниці господарювання залежить від чинників як внутрішнього, так і зовнішнього характеру. Їх вплив визначає ділову спрямованість та перспективність підприємницьких структур. Суб'єкти підприємницької діяльності є не лише абсорбентами такого впливу, але й виступають трансформувальною ланкою, яка, піддаючись дії екзогенних та ендогенних факторів, спричиняє зв'язки наслідкового характеру з іншими сферами суспільного розвитку.

Розглядаючи систему внутрішніх і зовнішніх чинників підприємницького поступу, важливо акцентувати увагу на екологічній складовій. Безперечно, передумови здійснення виробничо-господарської діяльності складаються як мінімум із декількох елементів, серед яких найважливіші – економічне, правове, соціальне забезпечення тощо. Однак унаслідок реалізації підприємницької стратегії її кумулятивний ефект проявляється у наслідках саме екологічного та економічного характеру. Причому домінування однієї складової над іншою, власне, і відображає рівень еколого-економічної спрямованості моделі управління господарськими процесами.

Тому впровадження концепції еколого-економічного управління підприємством є не самоціллю, а лише складовою частиною загальногосподарського механізму еколого-орієнтованого розвитку національних продуктивних сил.

Отже, формування і реалізація екологічної політики держави в межах відносин у сфері підприємництва спирається як мінімум на два функціональні напрями – екологізацію та еколого-економічне управління. На наше переконання, різниця між ними полягає лише у визначенні розробників та основних суб'єктів впровадження. Щодо екологізації, то тут основну роль відіграють органи влади, тоді як у процедурах еколого-економічного управління на перший план виходять саме суб'єкти підприємницької діяльності. Тобто екологізація як певний процес за позитивної динаміки інтегрує у систему еколого-економічного управління підприємством, забезпечуючи при цьому її мотиваційний ресурс.

Концепція еколого-економічного управління як галузь науки та сфера практичної діяльності спрямована на пошук конструктивного вирішення двох важливих питань. Перше стосується підвищення загального рівня конкурентоспроможності підприємства, а друге – зменшення шкідливого впливу на довкілля. Знаковим є те, що їх обидва потрібно вирішувати одночасно і комплексно. Тобто не допускається досягнення прийнятного результату, наприклад підвищення економічного статусу шляхом ігнорування екологічних вимог і потреб. Своєю чергою, узгодження економічних та екологічних век-

торів функціонування господарської системи можна досягнути лише завдяки залученню до цього процесу всіх працівників підприємства та всіх управлінських, організаційних і техніко-технологічних потужностей.

Актуальним вважаємо погляд на проблеми еколого-економічного менеджменту міжнародних науково-дослідних груп, однією з яких є EMAS (Environmental Management and Audit System). Спеціалісти цієї організації дають таку характеристику поняття "еколого-економічне управління" ("екологічний менеджмент") – це "відповідальна, екологічно орієнтована політика підприємства із внутрішнім поєднанням усіх дій (принципів підприємництва, макроцілей, правил поведінки тощо) фірми щодо груп її інтересів. Як сукупність вищенаведених рамкових норм, які визначають екологічно прийнятне поле дій для підприємства, підприємницька політика для науки і практики подає водночас напрям і мету проектної роботи фірми на шляху до зміни засад її функціонування" [4, с. 86].

Концепція еколого-економічного управління як науковий продукт та стратегія еколого-економічного менеджменту підприємства, а також складова внутрішньої політики, має відповідати важливим критеріям, серед яких доцільно виділити такі: багатовекторна спрямованість цілей та завдань; інтегральний всеосяжний характер; нарощування екологічної активності.

Разом із тим концепція еколого-економічного управління підприємством, як і система екологічного регулювання (екологізації) господарського середовища, про яку йшлося вище, спирається на певний методологічний апарат, тобто на систему принципів, що підлягає диференціації за ознакою елементів управлінської діяльності рис.

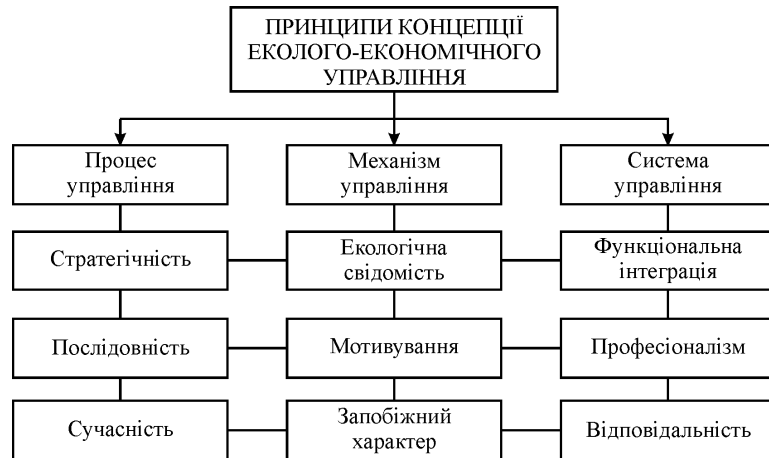

Рис. Принципи концепції еколого-економічного управління [2, с. 62]

Пояснюючи роль і призначення наведених на рис. принципів, доцільно зазначити таке:

1. Принцип стратегічності спирається на положення концепції сталого розвитку і спроможний забезпечити стійкий поступ одиниці господарюван-

ня у довгостроковому часовому ланці за умови врахування еколого-економічних векторів функціонування.

2. Принцип послідовності передбачає поетапне виконання кожної управлінської дії після врахування наслідків попередньої. Пояснюють його стійкими взаємозв'язками між різними елементами управлінської системи, врахування яких є невід'ємною умовою загальної еколого-економічної ефективності.
3. Принцип сучасності передбачає реалізацію управлінського процесу з урахуванням останніх науково-практичних досліджень і розробок.
4. Принцип екологічної свідомості означає, що на шляху реалізації внутрішньої стратегії еколого-економічного управління підприємством потрібно зосередити зусилля усього персоналу одиниці господарювання. До того ж, пріоритетом працівників підприємства має бути спрямованість на задекларовану стратегію.
5. Принцип мотивування прямо залежить від системи екологічного управління і спирається на засади екологізації, які передбачають застосування механізмів економічного стимулювання та примусу як базових мотиваційних складових державної екологічної політики.
6. Запобіжний характер концепції еколого-економічного управління підприємством має забезпечити застосування таких управлінських механізмів, які реагували б на причину екологічного дисбалансу та економічних розривів, а не зосереджувалися б на наслідках еколого-економічних диспропорцій, подолати які іноді дуже важко, а то й неможливо.
7. Принцип функціональної інтеграції спрямований на те, щоб положення еколого-економічного регулювання набули характеру наскрізного управлінського потоку з метою всеосяжної інтеграції у підсистеми управління.
8. Принцип професіоналізму має забезпечити кваліфікований підхід суб'єктів еколого-економічного менеджменту до вирішення поточних і стратегічних проблем розвитку підприємства.
9. Принцип відповідальності гарантує зосередженість системи управління господарською діяльністю на кінцевому результаті, а не на проміжних досягненнях.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Еколого-економічне управління є складовим елементом загальної системи управління, спрямованим на досягнення інтересів охорони навколишнього природного середовища та раціонального природокористування під час здійснення виробничо-господарської діяльності підприємства, з метою створення відповідних умов для збереження природних екосистем і забезпечення високих темпів економічного розвитку в довгостроковому періоді [5, с. 62].

Загалом, екологізація господарського середовища та еколого-економічне управління підприємством є складовими частинами державної екологічної політики, а тому характеризуються прямими причинно-наслідковими зв'язками [6, с. 78-83]. Наприклад, мотиваційно-спрямовуюча ознака еколого-економічного менеджменту безпосередньо залежить від векторів впровадження фінансово-економічних та адміністративних технологій державного механізму охорони довкілля і раціонального природокористування. Однак саме результати корпоративного екологічного менеджменту й показують нап-

рями модернізації інструментів і важелів цього механізму та визначають його характер.

Отже, дослідження еколого-орієнтованої організації господарських відносин мають ґрунтуватися як на засадах державного екологічного управління, так і на положеннях концепції еколого-економічного менеджменту в масштабі суб'єктів підприємницької діяльності. Тільки тоді можна сподіватися на їх комплексність та інтегральність, а отже, і на досягнення значущого науково-практичного результату від їх проведення.

Література

1. Филипп Р.С. Екологизация финансово-экономической сферы Украины как умова евроінтеграційного поступу / Р.С. Филипп // Проблеми розвитку фінансової системи України в умовах евроінтеграції : тези доп. IV Міжнар. наук.-практ. конф. – Львів : Вид-во ЛДФА, 2007. – С. 140-142.
2. Садеков А.А. Механизмы эколого-экономического управления предприятием : монография / А.А. Садеков – Донецк : Изд-во ДонГУЭТ им. М. Туган-Барановского, 2002. – 311 с.
3. Пахомова Н.В. Экономика природопользования и экологический менеджмент / Н.В. Пахомова, К.К. Рихтер. – СПб. : Изд-во С. Петербургского ун-та, 1999. – 488 с.
4. Welford R. Environmental Strategy and sustainable Development. The corporate challenge for 21 century. – London, New York, 1995. – 356 с.
5. Пунько Б. Проблеми еколого-економічного менеджменту довкілля / Б. Пунько // Економіка України. – 2001. – № 8. – С. 62.
6. Галушкіна Т. Екологічний менеджмент в Україні / Т. Галушкіна // Економіка України. – 1999. – № 6. – С. 78-83.

Рымар Н.В., Боровик А.Н. Экологическое основание организации хозяйственных отношений

Рассмотрена современная модель реализации хозяйственных отношений. Проанализирован процесс экологизации хозяйственной среды. Раскрыто содержание понятий "экологический менеджмент" и "экологическое управление". Рассмотрены и обоснованы принципы концепции эколого-экономического управления и обобщены их основные характеристики.

Ключевые слова: экологизация, хозяйственная деятельность, экологический менеджмент, эколого-экономическое управление.

Rymar M.V., Borovik O.N. Ecological basis of economic relations

Reviewed the current model of economic relations. The process of greening business environment concept. The content of the concepts of "environmental management" and "environmental management", considered and justified principles environmental and economic management and summarizes their main characteristics.

Keywords: greening, agriculture, environmental management, environmental and economic management.

УДК 504.003.1[656.073.436](477.83)

Доц. І.А. Дубовіч, канд. геогр. наук;
здобувач М.В. Руда – НЛТУ України, м. Львів

СУЧАСНІ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ТРАНСПОРТУВАННЯ НЕБЕЗПЕЧНИХ ВАНТАЖІВ ЛЬВІВСЬКОЮ ЗАЛІЗНИЦЕЮ

Проаналізовано еколого-економічні проблеми транспортування небезпечних вантажів. Висвітлено основні проблеми еколого-економічного розвитку транспортування небезпечних вантажів. Описано головні етапи впливу процесів транспортуван-

ня небезпечних вантажів на довкілля та встановлено оцінку екологічної безпеки перевезень небезпечних вантажів залізничним транспортом. Визначено критерії, що зумовлюють необхідність регулювання питань транспортування небезпечних вантажів Львівською залізницею.

Ключові слова: транспортування небезпечних вантажів, екологічна безпека, залізничний транспорт, оцінка ризиків, інтеперабельність.

Постановка проблеми та її актуальність. Транспортування небезпечних вантажів залізничним транспортом відносять до суб'єктів господарювання з високим ступенем ризику виникнення надзвичайних (аварійних) ситуацій. В існуючих вітчизняних наукових працях недостатньо звернено увагу на проблеми перевезення небезпечних вантажів залізничним транспортом. Перевага надається розробленню моделювання настання небажаної події на стаціонарних об'єктах, господарська діяльність яких пов'язана з небезпечними вантажами або дослідженням технічних особливостей превентивних заходів за умови транспортування небезпечних вантажів.

Особливої уваги щодо перевезення небезпечних вантажів заслуговує Львівська залізниця, тому що розташована на території семи областей (Львівської, Волинської, Тернопільської, Рівненської, Івано-Франківської, Чернівецької та Закарпатської) Західного регіону України і межує з країнами Європейського Союзу (Польща, Словаччина, Угорщина та Румунія), а також з Білорусією і Молдовою. На її території знаходиться ряд міжнародних залізничних переходів з країнами Східної Європи та СНД, через які здійснюється великий об'єм перевезень різноманітних вантажів, зокрема й небезпечних.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблем. Деякі теоретико-методологічні аспекти транспортування небезпечних вантажів висвітлено в наукових працях українських (В.Б. Авер'янов, Ю.П. Бітяк, Д.Н. Бахрах, Д.В. Зеркалов, Е.Ф. Демський, А.Т. Комзюк, Л.А. Коваль, Ю.А. Тихоміров та ін.) та зарубіжних (С.О. Джин-Фу, Н.Н. Смелянова, І.І. Зубрицькас, К.Г. Ілюхін, Л.С. Комшукова, Н.І. Обелець та ін.) вчених. Проте дотепер дуже мало уваги звернено на інтеперабельність (експлуатаційна сумісність) транспортування небезпечних вантажів та еколого-економічну ситуацію в різних регіонах чи ділянках залізниці.

Метою роботи є теоретико-методологічний аналіз та практичні рекомендації щодо екологічно безпечного та економічно ефективного транспортування небезпечних вантажів Львівською залізницею.

Виклад основного матеріалу. Перевезення небезпечних вантажів завжди було в центрі уваги державних контролюючих органів. Проте в діях державних контролюючих органів дуже мало уваги звернено на інтеперабельність транспортування небезпечних вантажів та еколого-економічну ситуацію в різних регіонах чи ділянках залізниці. Інтеперабельність означає здатність транс'європейської залізничної системи забезпечити безперешкодний рух залізничного транспорту із забезпеченням відповідного рівня продуктивності. Ця здатність базується на дотриманні нормативних, технічних та експлуатаційних умов.

З кожним роком з'являється дедалі більше підприємств, які використовують у своєму виробничому процесі радіаційні, вибухонебезпечні, пожежо-